

Genocid na području bivše Jugoslavije pred Međunarodnim sudom

Rehak, Valentina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:956814>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-10**



Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)



Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za međunarodno pravo

Valentina Rehak

Genocid na području bivše Jugoslavije pred Međunarodnim sudom

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Davorin Lapaš

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Genocid.....	1
2.1. Suvremeni razvoj inkriminacije genocida.....	1
2.2. Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida.....	2
2.3. Actus reus.....	3
2.3.1. Ubojstvo članova skupine.....	4
2.3.2. Nanošenje teške tjelesne ozljede ili duševne boli članovima skupine.....	4
2.3.3. Namjerno podvrgavanje skupine životnim uvjetima koji bi doveli do potpunog ili djelomičnog uništenja.....	5
2.3.4. Nametanje mjera s namjerom sprječavanja rađanja unutar skupine.....	5
2.3.5. Prisilno preseljenje djece iz jedne u drugu skupinu.....	5
2.4. Mens rea.....	6
3. Tužba Bosne i Hercegovine protiv Savezne Republike Jugoslavije.....	6
3.1. Rezolucija o genocidu u Srebrenici.....	7
4. Uvod u tužbu Republike Hrvatske protiv Savezne Republike Jugoslavije.....	8
4.1. Hrvatska tužba.....	8
4.2. Prigovori i protutužba Republike Srbije.....	11
4.3. Pravomoćne presude.....	15
5. Zaključak.....	20
6. Literatura.....	21

Izjava o izvornosti

Ja, _____Valentina Rehak_____ (ime i prezime studenta/ice) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica diplomskog rada/završnog rada (obrisati nepotrebno) te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

_____ Valentina Rehak (v.r.) _____
(potpis studenta)

SAŽETAK

U radu se obrađuje genocid koji se smatra jednim od najtežih međunarodnopravnih zločina. Analizira se pojam samog zločina te njegovi temeljni elementi koji moraju biti kumulativno ispunjeni. Kroz daljnju obradu rada, pobliže ćemo prikazati jedne od relevantnih članaka Konvencije o zabrani genocida te kršenju istih članaka od strane određenih država. Za kraj, u ovom radu ćemo obraditi presude bivših republika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

KLJUČNE RIJEČI

Jugoslavija, tužba, Republika Hrvatska, genocid, actus reus, Konvencija

SUMMARY

In this paperwork, we will analyse genocide which is considered one of the most serious crimes under international law. It analyses the concept of the crime itself and its basic elements which must be cumulatively fulfilled. Through further processing of the work, we will take a closer look at some of the relevant articles of the Convention on the Prohibition of Genocide and violations of the same articles by certain states. Finally, in this paper we will consider the judgments of the former republics of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia.

Keywords

Yugoslavia, an Application, Croatia, genocide, actus reus, Convention

1. UVOD

U svako novo stoljeće ulazimo s novom nadom da će biti bolje nego prethodno. No, sam prag 21. stoljeća bio je pokazatelj da nada blijedi jer ako nam je tako u 20. stoljeću, što nas čeka u 21. stoljeću? Dvadeseto stoljeće se naziva još i "stoljeće genocida"¹ jer su počinjena mnogobrojna zvjerstva, no najteži od njih je genocid na području bivših zemalja Jugoslavije. Zločin genocida počinjen na području Republike Hrvatske te Bosne i Hercegovine nakon raspada bivše Jugoslavije, ne predstavlja samo puka ratna stradanja u razdoblju od 1991. do 1995. godine već i stvarnost u kojoj se mir, unatoč mnoštvu Konvencija i odluka koje je Opća skupština donijela, ne može očuvati sve dok sve zemlje cijelog svijeta ne odluče pridonijeti odgovornosti za tzv. "zločin nad zločinima".

2. GENOCID

2.1. Suvremeni razvoj inkriminacije genocida

Sama potreba za stvaranjem tako snažnog pojma kao što je genocid je došla u post razdoblju provedenih nacističkih zločina nad Židovima, razdoblju poznatom kao Drugi svjetski rat. Poljski pravnik Raphael Lemkin je prvi koji je definirao pojam "genocid" tako što je odlučio spojiti riječ *genos* grčkog podrijetla i značenja oznake za rasu, narod ili pleme, s latinskim izrazom *cide* (*caedere*) što označava "ubiti". Lemkin je smatrao da se genocid treba definirati kao širi pojam od njegovog doslovnog prijevoda što označuje "ubojstvo naroda ili rasa". Genocid za Lemkina nije nužno podrazumijevao izravno uništenje nekog naroda masovnim ubojstvima svih njegovih pripadnika, već je pojmom genocid označavao "koordiniran plan različitih aktivnosti kojima se nastoje uništiti esencijalni temelji života nacionalnih skupina, s ciljem uništenja tih skupina."² Nadalje, Lemkin je smatrao da se genocid može ostvariti u dvije faze. Prvom fazom se smatralo uništavanje karakteristika određene skupine, dok u drugoj fazi dolazi do nametanja obrazaca identiteta tzv. osvajačke skupine. Druga faza dolazi do izražaja na dva načina. Može se ostvariti na cijelo stanovništvo ili na dio kojem je dopušteno ostati na osvojenom

¹ Klenović Z., Genocid u Srebrenici, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji, 2018., str.6.

² Munivrana Vajda, M., Etničko čišćenje kao oblik genocida? Hrvatsko zakonodavstvo i praksa u svjetlu međunarodnih izvora, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 61 No. 6, 2011., str.1923.

području ili nakon što se potpuno ukloni stanovništvo koje je živjelo na tom području. "U konačnici Lemkin je predlagao s jedne strane dopunu Haaških pravila kako bi se obuhvatili razni modaliteti počinjenja genocida za vrijeme rata, ujedno i donošenje međunarodne multilateralne konvencije kojom bi se države obvezale predvidjeti genocid kao kazneno djelo u vlastitim zakonodavstvima čak i kada je to djelo počinjeno u vrijeme mira."³ Lemkin je svojim prijedlozima uspio postići da Opća skupština Ujedinjenih naroda donese Rezoluciju 96 (I) s kojom će se genocid osuditi kao negiranje prava na postojanje cijele ljudske grupe te pokrenuti postupak donošenja međunarodnog dokumenta za genocid, danas poznat kao Konvenciju o sprječavanju i kažnjavanju genocida (dalje u tekstu: Konvencija). "Inkriminacija genocida sadržana je i u statutima *ad hoc* tribunala, tj. Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju i Međunarodnog kaznenog suda za Ruandu te stalnog Međunarodnog kaznenog suda."⁴

2.2. KONVENCIJA O SPRJEČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA

Glavni međunarodni dokument u borbi protiv genocida smatra se Konvencija. Nastala je predlaganjem 11. prosinca 1946. godine putem Rezolucije (I) te usvojena 9. prosinca 1948. godine od strane Opće skupštine u Ujedinjenim narodima. Na snagu stupa 12. siječnja 1951. godine te su ju dosad ratificirale 135 zemalja koje prema članku I. Konvencije imaju obvezu potvrditi da je genocid, bilo da je počinjen u vrijeme mira ili u vrijeme rata, zločin prema međunarodnom pravu te obvezu spriječiti i kazniti. Prema članku V. same Konvencije, određeno je da se ugovorne strane, odnosno države koje ratificiraju Konvenciju, obvezuju uskladiti svoje zakonodavstvo za provedbu odredbi Konvencije. Konvencija je bila prvi međunarodni pravni dokument kojim se definirao genocid kao međunarodni zločin te se tako postavili temelji za njegovu pravnu kvalifikaciju i kazneni progon. U članku II. Konvencije vidimo točnu definiciju genocida koja je međunarodno priznata, a to je da „genocid znači bilo koje od sljedećih djela počinjeno s namjerom da se potpuno ili djelomično uništi nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina, kao što je: (a) ubijanje članova skupine; (b) nanošenje teške tjelesne ozljede ili duševne boli članovima skupine; (c) namjerno podvrgavanje skupine životnim uvjetima kojima je cilj njezino potpuno ili djelomično fizičko uništenje; (d) nametanje

³ Munivrana Vajda, M., Etničko čišćenje kao oblik genocida? Hrvatsko zakonodavstvo i praksa u svjetlu međunarodnih izvora, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, svezak 61, broj 6, 2011., str.1923.-1924.

⁴ Citirano prema *Ibid.* 1923.-1924.

mjera s namjerom sprječavanja rađanja unutar skupine; (e) prisilno preseljavanje djece iz skupine u drugu skupinu⁵. U članku III. Konvencije se navode djela koja su određena kao kažnjiva, a to su: (a) genocid; (b) dogovor za počinjenje genocida; (c) izravno i javno poticanje na počinjenje genocida; (d) pokušaj počinjenja genocida; (e) sudioništvo u genocidu. Prema članku IX. Konvencije je određeno da sporovi između ugovornih stranaka koji se odnose na tumačenje, primjenu ili izvršenje ove Konvencije, uključujući one koji se odnose na odgovornost države za genocid ili bilo koje drugo djelo navedeno u članku III., podnose se Međunarodnom sudu na zahtjev bilo koje strane stranaka u sporu što se tumači da nadležnost za genocid prema samoj Konvenciji, pripada Međunarodnom sudu. Navedeno je razlikovanje vrlo bitno iz razloga što se odgovornost država zasniva na osnovi različitoj od odgovornosti po kaznenom pravu, što je istaknuo i Međunarodni sud u predmetu Bosne i Hercegovine protiv Srbije kad se osvrnuo na presudu Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju u predmetu Tadić zaključivši da taj sud „nije pozvan da odlučuje o pitanjima odgovornosti, s obzirom na to da je njegova nadležnost kaznena i proteže se samo na fizičke osobe”.⁶ Međunarodni sud se na ta pravila vezana za odgovornost država poziva kao na pravila običajnog prava.⁷

2.3. ACTUS REUS

Actus reus i mens rea dva su konstitutivna elementa od kojih se opis zločina genocida sastoji. Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida u članku II. vidimo actus reus koji se sastoji od pet osnovnih oblika radnji namjere potpunog ili djelomičnog uništenja određene nacionalne, etničke, rasne ili vjerske skupine. Te su radnje alternativne što znači da je dovoljno da je počinjena i samo jedna od radnji navedenih u članku II. da počinitelj bude optužen za genocid (ako je ta radnja počinjena s ciljem uništenja određene skupine).⁸ To su ubojstvo članova skupine, nanošenje teške tjelesne ozljede ili duševne boli članovima skupine, namjerno podvrgavanje skupine životnim uvjetima koji bi doveli do potpunog ili djelomičnog uništenja, nametanje mjera s namjerom sprječavanja rađanja unutar skupine, prisilno preseljenje djece iz jedne u drugu skupinu.

⁵ Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 8/2023.

⁶ Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, I.C.J. Reports 2007, para. 403., str. 46.

⁷ Degan V.D, Zločin genocida pred Međunarodnim sudom u Haagu, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2016.g., str. 359.

⁸ Fabijanić G.S.; Škorić, Marissabell, Zločin genocida u praksi međunarodnih ad hoc tribunala, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, sv.58, br.6., 2008., str. 1407.

2.3.1. Ubojstvo člana skupine

Prvim elementom genocida se smatra ubojstvo članova skupine. Takav oblik odnosno element se naziva još i fizičkim genocidom jer se radi o fizičkom uništenju dok se naziv "članovi skupine" odnosi na jednu ili više osoba određene skupine. Također, mora postojati dokaz da je osoba zaista mrtva, ali nije nužno da je tijelo pronađeno.⁹

2.3.2. Nanošenje teške tjelesne ozljede ili duševne boli članovima skupine

Drugi element genocida je pokazatelj da nije potrebno počinuti ubojstvo da bi se radilo o zločinu nad zločinima već je dovoljno nanijeti tešku tjelesnu ozljedu ili duševnu bol članovima skupine. Takvo nanošenje ne mora biti trajno, ali mora biti namjerno uz posljednju utjecaja na žrtvinu sposobnost vođenja normalnog života. Praksa Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju kao i onog za Ruandu tu uključuje djela kao što su mučenje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje, seksualno nasilje, silovanje, prijetnje smrću i ostalo.¹⁰ U praksi je također ustaljeno mišljenje kako se kod tjelesne ozljede radi o takvoj povredi koja teško narušava zdravlje, uzrokuje unakaženost ili nanosi bilo kakvu tešku povredu vanjskim ili unutarnjim organima.¹¹ Sukladno tome, jedan od primjera koji se u hrvatskoj tužbi posebno istaknuo je svjedočenje hrvatskog branitelja za pripadnika srpskih snaga kako drži glavu zarobljenika kojemu je odrubio glavu što je rezultiralo duševnoj boli i teškom narušavanju zdravlja.¹²

⁹ Kusanić M, Međunarodni zločin genocida i odgovornost država za međunarodno protupravne čine, Zagreb, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2024., str. 7.

¹⁰ Citirano prema: *Ibid.*

¹¹ *Ibid.*

¹² Po živom svjedočanstvu osobe koja želi ostati anonimna

2.3.3. Namjerno podvrgavanje skupine životnim uvjetima koji bi doveli do potpunog ili djelomičnog uništenja

Kao treći element genocida smatra se namjerno podvrgavanje skupine životnim uvjetima koji bi doveli do potpunog ili djelomičnog uništenja. Ono što je posebno kod ovog elementa je što se ne mora dokazivati je li bio uspješan rezultat niti što ne postoji određeni vremenski period trajanja nametanja takvim uvjetima. Neki od takvih uvjeta su uskraćivanje hrane, medicinskih usluga, nedostatak smještaja.

2.3.4. Nametanje mjera s namjerom sprječavanja rađanja unutar skupine

Četvrti element genocida je element koji se može interpretirati kao individualno djelo ili promatrati zasebno ili kao dio trećeg elementa genocida odnosno kao dio namjernog podvrgavanja skupine životnim uvjetima. Na ovaj oblik genocidne radnje Tužiteljstvo u predmetu Bosne i Hercegovine protiv Srbije i Crne Gore nastojalo je dokazati da su silovanje i seksualno nasilje nad ženama prouzročilo fizičke traume koje su omele reproduktivnu funkciju žrtve i u nekim slučajevima rezultirali neplodnošću.¹³

2.3.5. Prisilno preseljenje djece iz jedne u drugu skupinu

Peti element genocida je prisilno preseljenje djece iz jedne u drugu skupinu. Ovaj element, Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine iznijelo je protiv tadašnje SR Jugoslavije (dalje u tekstu: "SRJ") (današnje Srbija i Crna Gora) za kršenje Konvencije u obliku tvrdnje da su silovanja provedena od strane Jugoslavenske narodne armije (dalje u tekstu: "JNA") i srpskih paravojnih snaga i "kao način utjecaja na demografski balans oplodnjom muslimanskih žena spermom srpskih muškaraca"¹⁴. Drugim riječima, silovanje se, osim u cilju ponižavanja protivnika "oskvrnućem" njegovih žena, upotrebljavalo i u cilju rađanja djece srpskih očeva, koja neće biti smatrana dijelom zaštićene, već dijelom srpske skupine. Naime, sam Sud je takvu tvrdnju odbacio zbog nedostataka dokaza postojanja prisilnog premještanja djece iz zaštićene skupine u drugu skupinu¹⁵.

¹³ Klenović, op. cit. (bilj. 1.) , str.14.

¹⁴ Fabijanić, Škorić, Marissabell op.cit. (bilj 8.), str. 1412

¹⁵ Citirano prema : *Ibid.*

2.4. MENS REA

Mens rea je subjektivni element zločina genocida odnosno namjera da se u cijelosti ili djelomično uništi neka nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina. Ono što počinitelja kaznenog djela genocida razlikuje od počinitelja ostalih kaznenih djela jest njegova (genocidna) namjera.¹⁶ No ciljani dio skupine mora biti značajan jer bi bez takvog zahtjeva bilo otežano razgraničenje genocida od „običnih“ zločina iz mržnje.¹⁷

3. TUŽBA BOSNE I HERCEGOVINE PROTIV SAVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

Bosna i Hercegovina je prva zemlja bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (dalje u tekstu "SFRJ") koja podnosi tužbu 20. ožujka, 1993. protiv SRJ za kršenje Konvencije. Njen primjer je poslije slijedila i Republika Hrvatska. Umjesto upuštanja u dokazivanje genocidne namjere pred Sudom za svaki počinjen zločin od strane JNA i "srpskih snaga", Bosna i Hercegovina je pokušala dokazati "određeni model ponašanja srpskih vlasti u Bosni i Hercegovini i na području SRJ i njihovu genocidnu politiku", nadajući se da će Sud prihvatiti i donijeti zaključak postojanja genocidne namjere. Nažalost, Sud ne samo da nije prihvatio postojanje određenog modela ponašanja srpskih vlasti kao dokaz postojanja genocidne namjere nego je donio zaključak da se genocid nije dogodio na teritoriju SRJ, a na teritoriju Bosne i Hercegovine samo u gradu Srebrenici jer ostali gradovi Bosne i Hercegovine nisu imali dovoljno dokaza da se klasificiraju zločini počinjeni u njima kao genocid. Donošenjem presude, Sud smatra odgovornim za zločin genocida samo političke organe Republike Srpske, ne i SRJ zbog nedostatka dokaza. Sud je samo utvrdio odgovornost SRJ za kršenje članka I Konvencije - nesprječavanje genocida i nesuradnja sa Međunarodnim Kaznenim Sudom za Jugoslaviju (dalje u tekstu: "MKSJ"), točnije nije predala Ratka Mladića koji je odgovorna osoba za genocid u Srebrenici. Bitno je za kraj naglasiti da je važnu ulogu je imala presuda za generala Krstića za genocid u Srebrenici, donesena 2004. godine pred MKSJ jer je bila prvi dokaz pred očima Suda da se genocid u Srebrenici zapravo dogodio.

¹⁶ Ibid str. 1395.

¹⁷ Kusanić, opt.cit.(bilj.10) str.10.

3.1. Rezolucija o genocidu u Srebrenici

*"Genocid u Srebrenici politička je odgovornost svih koji nisu učinili ništa da se on spriječi."*¹⁸

Rezolucija je neobvezujući dokument kojeg je Opća skupština UN-a donijela 22. svibnja, 2024. godine čiji je puni naziv " *Međunarodni dan sjećanja i obilježavanja genocida počinjenog u Srebrenici 1995.*" na prijedlog dvije zemlje koje dijele istu tešku prošlost kao i Srebrenica – Njemačka i Ruanda. Za rezoluciju su glasali 84 predstavnika "za", 19 "protiv" i 68 ih je bilo "suzdržano".¹⁹

Sam sadržaj rezolucije je slijedeći :

- **11. srpnja** , dan kad je počinjen zločin nad zločinima, je proglašen međunarodnim danom sjećanja i obilježavanja genocida počinjenog u Srebrenici
- osuđuje se svako negiranje genocida u Srebrenici te se pozivaju sve države da spriječe negiranje genocida
- osuđuje se veličanje osuđenih ratnih zločinaca
- naglašava važnost dovršetka procesa pronalaska i identifikacije žrtava genocida u Srebrenici
- podsjeća sve države na obaveze iz Konvencije i poštivanje bitnih odluka Suda.

Posebna savjetnica Ujedinjenih naroda za sprječavanje genocida glavnog tajnika UN-a, Alice Wairimu Nderitu, iznosi svoj stav, a to je da oni koji negiraju genocid u Srebrenici ne nanose štetu samo žrtvama, već i ukupnim naporima za mir i pomirenje u Bosni i Hercegovini i šire te predstavlja uvredu ne samo za presude, već i za žrtve i preživjele koji se tako ponovo viktimiziraju. Usvajanje rezolucije je možda "mali korak za čovjeka, ali veliki za čovječanstvo"²⁰ i pokazatelj da je "povijest ta koja bi nas trebala učiti jer ako ne naučimo, osuđeni smo je ponavljati."²¹

¹⁸ Klenović op.cit. (bilj. 1.) , str .48

¹⁹ <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2024/5/23/un-usvojena-rezolucija-o-genocidu-u-srebrenici>

²⁰ Neil Armstrong

²¹ Klenović op.cit. (bilj 1.), str. 48.

4. UVOD U TUŽBU REPUBLIKE HRVATSKE PROTIV SAVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

Ovaj golemi napor hrvatske strane treba promatrati kao *memento* budućim generacijama o tragičnim događajima koji su pratili raspad tadašnje SFRJ, kao i trajni zapis o stradanju i patnji, ali izuzetnoj hrabrosti, snazi i ustrajnosti generacije kojoj je bilo dano položiti temelje neovisne i samostalne Republike Hrvatske. 2.srpnja 1999. godine podnijeta je Sudu tužbu za genocid protiv tadašnje Jugoslavije (današnja Republika Srbija i Crna Gora). No idući korak ka pravdi počinje tek 3.ožujka, 2014.godine, a to je suđenje Republici Srbiji za genocid. Hrvatska će pokušati dokazati kroz cijeli postupak da je genocid počinjen na njenom tlu, no donesena presuda je sustavno evidentirala najteže masovne zločine koje je "srpska ratna mašinerija" smišljeno počinila u provedbi plana stvaranja velike Srbije i agresiji na Republiku Hrvatsku, ali ne i genocid. Treba se nadati kako će ova presuda poslužiti kao podsjetnik na odgovornost za počinjene čini i jasan putokaz srpskoj strani za suočavanje s vlastitom prošlošću.

4.1. Hrvatska tužba

*" Tužba nije samo pitanje nestalih i povrat kulturnog blaga, nego ima znatnu širu ulogu, a to je utvrđivanje moralne i pravne odgovornosti za rat u Hrvatskoj. Čak i ako sud utvrdi kako Srbija nije odgovorna za genocid u Hrvatskoj, u odluci će se morati pozvati na presude Haaškog suda u kojima je činjenično utvrđeno da je Srbija bila uključena u sukob na području Hrvatske, a to će biti neka vrsta pravne i moralne zadovoljštine."*²²

Prema Sporazumu o normalizaciji odnosa Republike Hrvatske i SRJ iz 1996. godine, te dvije zemlje su vodili pregovore naredne tri godine o naknadi štete za uništenu, nestalu ili oštećenu imovinu. Propadanje pregovora je rezultiralo podizanjem tužbe pred Sudom zbog djelovanja SRJ u lošoj vjeri i odbijanje davanja naknade za štetu počinjenu na teritoriju Hrvatske tijekom 90-ih.

Kao temelj za nadležnost Suda, Hrvatska se pozvala na članak IX. Konvencije, čije su stranke, prema njemu, bile i Hrvatska i SFRJ.²³ Sud je prvotno smatrao da nije

²² Šeparović Z., Hrvatska tužba protiv Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) pred Međunarodnim sudom pravde u Haagu, Zagreb, 2014., str. 94.

²³ Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia), Judgment 2008, str. 7

nadležan za događaje koji su se dogodili prije 27. travnja, 1992. godine iz razloga što je SRJ tek tog datuma izjavila da se obvezuje ugovornim obvezama SFRJ.²⁴ No, nakon što je izvršio uvid u iznijete argumente Republike Hrvatske o tim događajima koji su se dogodili prije 27. travnja, 1992. godine, utvrdio je svoju nadležnost za hrvatsku tužbu. Jedan od presudnih argumenata za sudsku nadležnost je bio i to da je SRJ mogla naslijediti odgovornost SFRJ za kršenje Konvencije prije 27. travnja, 1992. godine po međunarodnom pravu (sukcesija). Nakon podizanja tužbe, Republika Hrvatska je zadržala pravo na izmjenu i nadopunu tužbe. Izmjene u tužbi koje su postignute su sljedeće :

1. Prestanak države Jugoslavije odnosno SRJ (sadašnja Republika Srbija i Crna Gora)
2. Odustanak od progona Republike Crne Gore, jedini tuženik je Republika Srbija
3. Hrvatska je ispustila točku o odgovornosti Srbije za organizirano izvlačenje Srba iz Hrvatske odnosno Krajine²⁵.

Nakon podnošenja tužbe i utvrđenja nadležnosti Suda, Hrvatska dobiva rok od šest mjeseci za izradu obrazloženja tužbe (*Memorial*). Prema riječima Šeparovića, tadašnjeg ministra pravosuđa, predlagatelja i sudionika u hrvatskoj tužbi, angažirali su se sva ministarstva, državne institucije, najistaknutiji istraživači, utemeljili razni programi istraživanja i prikupljanja dokaza kako bi unutar šest mjeseci mogli što bolji *Memorial* podnijeti. No vrijeme je bilo protiv njih. Tadašnji izbori 2000. godine su donijeli novu vlast koja je bila, prema mišljenju Šeparovića, protivna samoj toj tužbi i tražili su da se povuče. Kako je taj pokušaj bio neuspješan, odlučeno je da se uspori proces tako što se tražilo pri isteku šest mjeseci za izradu *Memoriala*, dodatno produljenje za izradu te još jedno produljenje nakon drugog isteka kako bi se zaboravilo na tužbu zbog dugoročnog razdoblja.²⁶ A prema pravilima građansko procesnog prava, na svako produljenje roka jedne stranke, produljuje se isto toliko i drugoj stranci. *Memorial* je Sudu dostavljen u ožujku 2001. godine, a radi se o izuzetno opsežnom podnesku koji se sastoji od 6 svezaka pri čemu prvi svezak predstavlja osnovni tekst (414 str.), a ostali popratnu dokumentaciju tj. dokaze koji potvrđuju navode osnovnog teksta. "Osnovni tekst *Memoriala* obuhvaća: uvod, činjenični dio o povijesnoj i političkoj pozadini, činjenice o JNA i paramilitarnim grupama, pregled genocidnih aktivnosti u istočnoj Slavoniji i ostatku Hrvatske te pravne elemente vezane uz nadležnost Suda, Konvenciju o genocidu, odgovornost SRJ, a na kraju

²⁴ Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia) - Preliminary objections of the Federal Republic of Yugoslavia (dalje u tekstu: Preliminary objections) str.24.

²⁵ Šeparović op. cit. (bilj 19) str. 19.

²⁶ Citirano prema: *Ibid.*

se nalaze zahtjevi Republike Hrvatske. Ostali obuhvaćaju svaku pojedine regije čiji su događaji opisani (istočna Slavonija, zapadna Slavonija, Banovina, Kordun, Lika i Dalmacija) na način da se iznosi etnička struktura, izjave svjedoka, prilažu vojni i drugi relevantni dokumenti. Primjerice, zemljopisne karte, povijesne karte, etničke karte, vojne karte, slike logora i masovnih grobnica, slike oštećenih kulturnih dobara i drugo. Također, u podnesku se nalazi i druga relevantna pravna i politička dokumentacija, međunarodna i domaća medijska građa kao i vojna dokumentacija. Nadalje, podnesak obuhvaća i kronologiju događaja, video transkripte govora mržnje i isječke iz knjiga te na kraju sadrži i listu zarobljenih i listu nestalih osoba".²⁷

U samom *Memorialu* su se iznijeli glavni zahtjevi Republike Hrvatske kao tužitelja :

1. Proglašenje Srbije odgovornom za genocid :

- Za 20.000 mrtvih i 55.000 ranjenih, dok se više od 3000 ljudi još uvijek vode kao nestali. Od ukupnog broja stradalih 303 djece je poginulo, 35 djece je zarobljeno i nestalo, a 1276 djece je ranjeno. Samo u Vukovaru ubijeno je 1.700 ljudi (od toga 1.100 civila), više od 4.000 ljudi je ranjeno, između 3.000 i 5.000 zarobljeno, a za 1.000 ljudi se još uvijek traga. 1992. godine humanitarna kriza u Hrvatskoj bila je na vrhuncu, s oko 800.000 prognanika i izbjeglica, što je činilo više od 15 posto ukupnog broja stanovništva Hrvatske za što se Srbija drži odgovornom
- U smislu kršenja članka II (d) Konvencije odnosno za počinjena djela silovanja i spolnoga nasilja
- U smislu kršenja članka II c) Konvencije odnosno lišavanje hrane, liječničke skrbi, ograničavanje kretanja, prisilno raseljavanje
- Nekoliko tisuća hrvatskih civila zarobljeno je i prisilno prebačeno u Srbiju i druga područja SRJ. Od 7.000 ljudi koji su kasnije oslobođeni, 60 posto je provelo neko vrijeme u zatvorima ili pritvorskim objektima u Srbiji
- Za otkrivenu masovnu grobnicu na Ovčari iz koje je ekshumirano oko 200 tijela ranjenika i pacijenata koji su odvedeni iz vukovarske bolnice
- Zbog ubojstva 22 novinara od kojih su mnogi pokušavali otkriti istinu o agresiji na Hrvatsku
- Zbog postavljanja više od 3 milijuna raznih eksplozivnih naprava, uglavnom protupješačkih i protutenkovskih sredstava

²⁷ <https://mpudt.gov.hr/vijesti/tuzba-republike-hrvatske-protiv-republike-srbije-zbog-povrede-odredbi-konvencije-o-sprecavanju-i-kaznjavanju-zlocina-genocida-pregled-dogadjaja/8077?lang=hr>

- Za kršenje Konvencije zbog toga što je preuzela kontrolu nad Kninskom krajinom i istočnom Slavonijom od 1991. do 1995. godine
 - Zbog granatiranja i napada na dijelove Dalmacije i protjerivanje Hrvata (i ostalih nesrpskih) građana s ovih prostora s namjerom "etničkog čišćenja" tih krajeva, ujedinjenja sa SRJ te formiranje "velike" Srbije.
2. Naknada štete i reparacija :
 - Oštećena su tri nacionalna parka, pet parkova prirode, devetnaest posebnih rezervata, deset parkova i devetnaest parkova spomenika kulture
 - 323 povijesna lokaliteta i naselja je uništeno
 - Paljenjem je uništeno 171.000 stambenih jedinica
 - Uništeno je ili teško oštećeno oko 450 hrvatskih katoličkih crkava, 151 župni dvor, 31 samostan te 57 groblja
 - 210 knjižnica je uništeno. Rudnici su većinom ostali neistraženi i onemogućavaju obradu cca 300.000 hektara obradive zemlje.
 - Oštećeno je 590 gradova i sela, 35 ih je srušeno sa zemljom, a još 34 su pretrpjela značajna oštećenja
 - Uništeno je 1.821 spomenika kulture.
 3. Vraćanje kulturnih dobara
 4. Kaznena odgovornost pojedinaca koji su sudjelovali u organiziranju, poticanju ili počinjenju genocida
 5. Suradnja Republike Srbije s međunarodnim tijelima
 6. Suradnja u potrazi za nestalim osobama.

4.2. Prigovori i protutužba Republike Srbije

Republika Srbija je uz prigovore na tužbu za kršenje Konvencije, podnijela protutužbu protiv Republike Hrvatske za ratni događaj koji se dogodio 05.kolovoza, 1995. godine poznatiji po nazivu "Oluja". Prvo ćemo obraditi prigovore koje je istaknula Republika Srbija, a onda nakon toga napraviti analizu protutužbe za kršenje Konvencije.

Republika Srbija je na tužbu Republike Hrvatske podnijela tri prigovora.

Prvi prigovor : Sud nema nadležnost *ratione personae*

Pod tim prigovorom , SRJ ističe kako do podnošenja hrvatske tužbe nije bila kvalificirana za pristup Konvenciji jer nije članica UN-a te samim time nije vezana člankom IX. Konvencije koji se odnosi na nadležnost. Naime , SRJ (današnja Republika Srbija) ni kasnije nije postala vezana tim člankom kad je pristupila Konvenciji. Podnositelj zahtjeva (Republika Hrvatska) je tvrdio da je njegov stav za nadležnost Suda u ovom postupku podržan od strane presude Suda, donijete 11. srpnja 1996. godine u predmetu Bosna i Hercegovina v. Jugoslavija, iz razloga što SRJ tad nije bila isto članica Konvencije, ali je svejedno donesena presuda od istog Suda. SRJ je tvrdila da navodi podnositelja zahtjeva su neosnovani te iznosi dokaze s kojima to potkrjepljuje - nevezanost Konvencijom na bilo koji način prije dana službenog pristupanja (10. lipnja 2001.) te nevezanost sa člankom IX. Konvencije.²⁸

Drugi prigovor : Prijava je nedopuštena jer se ne odnosi na događaje učinjene prije 27. travnja 1992.godine

SRJ iznosi tvrdnju kako SRJ nije identična kao i SFRJ te se treba prikazati jasna razlika. SRJ je jedna od pet ravnopravnih nasljednika SFRJ (druge četiri su: Republika Hrvatska, Republika Slovenije, Republika Makedonija, Bosna i Hercegovina) te na taj način se pokušala prikazati kako kao njen nasljednik , ne može biti odgovorna za radnje ili propuste koje su se dogodile prije nastanka SRJ odnosno prije 27. travnja, 1992. godine. Podnositelj zahtjeva je istaknuo da se radi o "državi *in statu nascendi*" , no SRJ je pokušalo dokazati da je takva tvrdnja bez temelja iz razloga što u tom razdoblju je imala formiranu svoju vladu, uređene odnose sa drugim državama te međunarodno priznata . Ali i da se radi o "državi *in statu nascendi*" , SRJ ističe da se ne može držati odgovornom jer ne postoji utvrđeno pravilo o odgovornosti "države *in statu nascendi*" u međunarodnom pravu.²⁹

Treći prigovor; Određeni posebni podnesci su po sebi nedopustivi

Pod zadnjim prigovorom, SRJ ističe određene podneske za koje smatra da su nedopustivi i sporni – procesuiranje njihovog predsjednika, Slobodana Miloševića "pred odgovarajućim sudskim tijelom", zahtjev za dostavljanje informacija o mjestu boravka nestalih hrvatskih državljana te zahtjev za povrat predmeta kulturnog dobra. Ističu da su ti zahtjevi nedopustivi iz razloga što smatraju da je izvan okvira Konvencije te da nisu samo

²⁸ Preliminary objections , op.cit. (bilj 21), str. 24.

²⁹ Citirano prema: *Ibid*, str 93.

hrvatski građani koji su nestali nekoliko godina nakon završetka oružanog sukoba nego i građani SRJ za kojima se i dalje traga. Što se tiče zahtjeva za povratom predmeta, tuženik ističe da se nikako ne može odrediti nadležnost u vezi tog zahtjeva jer su svi objekti bili evakuirani i smješteni u sigurno sklonište s razrušenih i nezaštićenih područja koja su 1991. godine još uvijek bila unutar iste države (tadašnja SAO Krajina, današnja Republika Hrvatska). Drugim riječima, SRJ je smatrala da je zahtjev za povrat predmeta sporan iz razloga što, prema njihovom mišljenju, nisu proveli zločin "protupravno oduzimanje predmeta" nego sigurnosne mjere zaštite predmeta.

Nakon istaknutih prigovora i opširnog obrazloženja, SRJ je zatražila od Suda da:

1) Prihvati prvi prethodni prigovor i donese presudu s kojom se određuje nenadležnim za tužbu Republike Hrvatske protiv SRJ

Ili, alternativno,

2) Prihvati drugi i treći prethodni prigovor i donese presudu s kojom izjavljuje da zahtjevi koji se temelje na djelima ili propustima koji su se dogodili prije nastanka SRJ odnosno prije 27. travnja 1992.godine su i posebni podnesci koje se odnose na:

- izvođenje na suđenje Slobodana Miloševića

- surađivanje o mjestu nestalih hrvatskih državljana i

– povrat predmeta kulturnih dobara su nedopušteni i bespredmetni.³⁰

"Tijekom ratne akcije "Oluja", hrvatska vojska i policija počinili su genocid nad Srbima u Krajini, kao dijela zaštićene skupine Srba u Republici Hrvatskoj čineći sva djela koja su navedena u članku II. Konvencije" – Republika Srbija ističe razlog svoje protutužbe. Kao svoje dokaze za kršenje Konvencije, SRJ iznosi da tokom ratne akcije "Oluja", hrvatska vojska i policija su:

a) ubile svakog Srbina koji nije mogao pobjeći. Dokazi koji su predstavljeni pokazuju da nijedno razumno objašnjenje ne može opravdati takva ubojstva jer se radilo o civilnom stanovništvu u 90 posto slučajeva . Stoga je očito, kako SRJ ističe u protutužbi, da sva ubojstva koja ne samo da su bili namjerni, već su i izvedeni sa specifičnom genocidnom namjerom jer se radi o djelu "ubijanje pripadnika skupine" , odnosno kršenju članka II. stavka a) Konvencije,

b) prouzročile teške tjelesne ili duševne ozljede članova skupine (članak II. stavak b) Konvencije) tako što su ih tukli prilikom bijega, "prisilno" i sustavno protjerivano iz svojih

³⁰ *Ibid* str. 124.

domova te su bivali izloženi nečovječnom postupanju i prijetnjama smrću. Uz sve to, SRJ navodi kako je srpsko stanovništvo iz Knina bili sustavno granatirani 5. i 6. kolovoza 1995. godine i bili prisiljeni gledati kako im ubijaju najmilije što je dodatno i s namjerom prouzročilo teške tjelesne i duševne ozljede određene skupine

te

c) "namjerno podvrgavanje skupine životnim uvjetima kojima je cilj njezino potpuno ili djelomično fizičko uništenje" (članak II. stavak c) Konvencije). Za ovo kršenje Konvencije, izneseni su dokazi da su hrvatska vojska i policija sustavno ubijala i palila srpsku stoku kako ne bi imali hranu, trovali srpske bunare da se ne mogu iz njih napojiti te pljačkali sve što se moglo koristiti za opstanak srpskog stanovništva na tom području. Međunarodni promatrači primijetili su da su hrvatske snage čak i zauzele drva koje je srpsko stanovništvo spremalo za nadolazeću zimu te uništile srpske kuće kako bi srpski narod ne bi imao mjesto za sklonište ako se ikad pokušaju vratiti.³¹

Nad krajiškim Srbima je, po riječima SRJ, počinjen genocid od strane Republike Hrvatske samo na temelju toga što su etnički bili srpsko stanovništvo iz Krajine i time je počinjena, kako ističu u protutužbi, jedna od najvećih deportacija stanovništva tijekom ratova devedesetih godina.

U tužbenom zahtjevu, SRJ iznosi sljedeće zahtjeve :

1. Genocid nad srpskim stanovništvom na području Krajine
2. Progon i masovno protjerivanje srpskog stanovništva sa područja Krajine
3. Uništavanje srpske imovine i kulturne baštine na području Krajine
4. Ubojstva i zločini nad srpskim stanovništvom na području Krajine
5. Pravna reparacija i kaznena odgovornost.

³¹ Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia) - Counter-claim of Serbia, str. 418.

4.3. Pravomoćne presude

Sud donosi dvije presude, jedna je vezana za sudsku nadležnost, dok se drugom zapravo odlučuje o meritumu tužbe i protutužbe. Prva presuda je donesena 2008. godine i njome Sud utvrđuje da je nadležan baviti se pitanjem genocida koju je Republika Hrvatska iznijela u tužbi, a tu odluku temelji na činjenici da je Republika Srbija nasljednica SFRJ i da je Konvencija obvezujuća za obje države. Nadalje, Sud je u presudi donio zaključak kako o prigovorima koje je Republika Srbija iznijela, nije moguće odlučiti bez ulaženja u meritum spora (ne predstavljaju isključivo prethodno pitanje) te se odgađa donošenje odluke o njima sve do donošenja konačne odluke o meritumu.

Sud je prvobitno smatrao kako nije nadležan za raspravu o povredama međunarodnog običajnog prava već isključivo za raspravu o ugovornim obvezama stranaka Konvencije na temelju nadležnosti predviđene člankom IX Konvencije te utvrdio kako Konvencija ne nameće državama obveze s obzirom na čine koji su se dogodili prije njenog stupanja na snagu za pojedinu državu stranku.³² Nakon odbijanja glavnih, Sud prelazi na razmatranje alternativnih argumenata koje je Republika Hrvatska iznijela vezano za sudsku nadležnost istog. Prvi argument koji je razmotrio odnosi se na primjenjivost članka 10 stavak 2. Nacrta Članaka Komisije za međunarodno pravo o odgovornosti država za međunarodno protupravne čine (dalje u tekstu: "Nacrt"), dok drugi argument se odnosi na sukcesiju odgovornosti putem koje se dokazuje odgovornost Republike Srbije te Sud utvrđuje svoju nadležnost. Nakon utvrđenja jurisdikcije, Sud postavlja sljedeća pitanja:

1. jesu li se događaji na koje se poziva Republika Hrvatska uopće dogodili i jesu li protivni Konvenciji;
2. ako jesu, jesu li navedeni događaji pripisivi SFRJ u vrijeme kada su se dogodili i povlače li pitanje njezine odgovornosti;
3. ako je uključena odgovornost SFRJ, je li SRJ naslijedila tu odgovornost?³³

To su pitanja merituma o kojima će Sud odlučivati u kasnijoj fazi postupka. No ono što ističe je kako u trenutku donošenja odluke o nadležnosti za postupanje u ovoj stvari nije

³² Galli, T., Analiza presude Međunarodnog suda u sporu o primjeni Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida između Republike Hrvatske i Republike Srbije, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, 2016, str 9-10.

³³ The Application of the Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide (Croatia v. Serbia), Judgment of 3 february 2015 (dalje u tekstu: "The Application"), str 112.

nužno istovremeno odlučiti je li SRJ, odnosno Republika Srbija naslijedila bilo kakvu eventualnu odgovornost SFRJ, kao što nije nužno istovremeno odlučiti niti jesu li se događaji protivni Konvenciji uistinu i dogodili, i ako jesu, tko je za njih odgovoran. Nakon što je utvrdio nadležnost, Sud je samim time i odredio položaj Srbije u odnosu na Konvenciju. Stav koji je Sud zauzeo je slijedeći: "Konvencija se na Srbiju ne primjenjuje retroaktivno, već je, iako u relevantno vrijeme nije bila stranka Konvencije, temeljem pretpostavljene povrede Konvencije, kao i pretpostavljene pripisivosti te povrede SFRJ i njene odgovornosti za te povrede, koju je naslijedila SRJ, a Srbija od SRJ, Srbija potencijalno odgovorna za povrede Konvencije."³⁴ Drugim riječima, iako Republika Srbija nije bila u to vrijeme potpisnica Konvencije, drži se odgovornom, kao nasljednik SRJ, za povrede Konvencije koju je počinila tadašnja SFRJ.³⁵

Nakon donošenja prve presude, ulazi u meritum spora – dokazivanje genocidne namjere. U nastojanju da dokaže postojanje genocidne namjere iz posrednih dokaza, Republika Hrvatska je predstavila sedamnaest faktora koji upućuju na postojanje isključive namjere JNA i "srpskih snaga" da unište hrvatsko stanovništvo na određenim dijelovima Republike Hrvatske. Tih sedamnaest faktora su slijedeći: "politička doktrina srbijanske države – velika Srbija; izjave srbijanskih dužnosnika; prekomjerna uporaba sile; video snimke; izričiti navodi pripadnika JNA o genocidnom djelovanju srpskih paravojnih skupina; uska suradnja između JNA i paravojnih skupina; sustavna priroda i razmjeri napada na hrvatsko stanovništvo; praksa obilježavanja Hrvata i njihove imovine za napade; broj ubijenih i nestalih Hrvata u odnosu na ukupan broj lokalnog stanovništva; priroda, stupanj i opseg povreda nanesenih hrvatskom stanovništvu; uporaba ponižavajućeg načina izražavanja; organizirano nasilno raseljavanje; sustavna pljačka i uništenje hrvatskih kulturnih dobara i religijskih spomenika (kulturocid); suzbijanje hrvatske kulture i vjerske prakse; sustavne i namjerne demografske promjene pojedinih regija; nekažnjavanje zločina." Sud je odlučio uzeti u obzir samo pet od sedamnaest faktora koje je smatrao "najvažnijim" bez ikakvog dodatnog objašnjenja.

Prilikom utvrđivanja *actus reus*, Sud se pozvao na donesenu odluku Vijeća za kršenje članka II (b) Konvencije navodeći da je premlaćivanje ratnih zarobljenika prisilno izvedenih iz vukovarske bolnice moglo prouzročiti teške fizičke boli te da takvo silno premlaćivanje predstavlja *actus reus* mučenja. Nakon utvrđivanja "*actus reus*", određuje se "*mens rea*". Za to, Vijeće se pozvalo na prirodu i trajanje premlaćivanja, predmete koji su

³⁴ Galli, op.cit. (bilj.29.), str. 14.

³⁵ *Ibid.*

se koristili za nanošenje patnje i boli, broj mučitelja koje su sustavno napadale pojedine žrtve, verbalne prijetnje te užasno zastrašujuću atmosferu koja je vladala među ratnim zarobljenicima. Svi ti čimbenici ukazuju na to da su prelaćivanja u hangaru i izvan njega izvršena namjerno.³⁶ Sa svime time, Vijeće MKJS je utvrdilo da su takva prelaćivanja bila okrutnog postupanja na što se Sud pozvao i iznio zaključak da je dokazan actus reus genocida u smislu članka II (b) Konvencije.

Činjenice koje je Republika Hrvatska navela za kršenje Konvencije u smislu članka II (c) su :

- silovanja od strane JNA i "srpskih snaga"
- Uskrata sanitetskog materijala i liječničke skrbi
- Uskrata pristupu hrani i vodi.³⁷

Sud je iznio zaključak da Republika Hrvatska nije uspjela dokazati kršenje članka II (c) Konvencije jer je smatralo da sve činjenice koje je navela nisu učinjene sa namjerom potpunog ili djelomičnog uništenja hrvatskog stanovništva od strane JNA i "srpskih snaga" i jer svi navodi vezano za gore navedene činjenice se sastoje od pisanih podnesaka žrtvi koje nisu potpisane ni potvrđene od samih iskazitelja odnosno optužene strane.

Što se tiče kršenja Konvencije u smislu članka II (d), Republika Hrvatska je navela djela silovanja i spolnog nasilja kao način sprječavanja rađanja u okviru skupine dok s druge strane, Republika Srbija je tvrdila da se moralo "sustavno silovati" kako bi se prihvatilo kao četvrti element genocida, a u iznijetim činjenicama od strane Republike Hrvatske, proizlazi, kako Republika Srbija iznosi, nasumično i ne može se zaključiti da postoji namjera uništenja. S tim stavom Republike Srbije se i sam Sud složio i iznio zaključak da nije dokazano silovanje i druga djela spolnog nasilja s ciljem sprječavanja rađanja u okviru skupine te nije dokazan actus reus genocida za članak II (d) Konvencije odnosno nije dokazano njegovo kršenje.³⁸

Tu se ističe i posebno mišljenje suca Bhandarija koji je ukazao na "izostanak odgovarajuće primjene dopunskih kriterija dokazivanja te namjere uništenja dijela ugrožene skupine na činjenični supstrat koji je predočila hrvatska strana". Taj je nedostatak, prema njegovom mišljenju, najviše došao do izražaja u vezi s događajima odvijanim u Vukovaru i njegovoj okolini. Drugim riječima, prema posebnom mišljenju

³⁶ The Application, op.cit.(bilj 30) str.101.

³⁷ Citirano prema: *Ibid*, str. 111.

³⁸ The Application, op.cit.(bilj 30), str 118.

suca Bhandarija, Sud je u potpunosti i bez posebnog objašnjenja zanemario "primjenu dopunskih kriterija, razrađenih presudama MKSJ i MKSR donesenim nakon 2007.godine, i tako neopravdano suzio standard posrednog utvrđivanja genocidne namjere s obzirom na okvire postavljene jurisprudencijom najvažnijih sudskih tijela koja su se od njenog usvajanja bavila tumačenjem Konvencije o genocidu"³⁹. Republika Srbija s druge strane nije osporavala masovne napade na hrvatsko stanovništvo već je pokušavala dokazati kako su isti ti masovni napadi koje je provodila 1991.godine, provodila s namjerom protjerivanja hrvatskog stanovništva sa određenih područja u vidu kazne, a ne u vidu istrebljenja samog stanovništva. Sud je donio zaključak da zločini u Vukovaru i na Ovčari nisu počinjeni s namjerom uništenja članova skupine, nego se radilo o "njihovom kažnjavanju kao neprijatelja u vojnom smislu zbog toga što su neki civili bili evakuirani u Hrvatsku ili Srbiju te zbog činjenice da nisu svi borci bili smaknuti već su neki bili transportirani u logore kao ratni zarobljenici"⁴⁰. Taj dio presude je bio posebno težak i razočaravajući za Vukovarce i Vukovarke jer ono što se trebalo klasificirati kao "zločin nad zločinima" se s lakoćom prikazalo kao kažnjavanje "neprijatelja".

Sud je odbacio 'Memorandum SANU' kao temeljni dokument s kojim se ponovno pokušala oživiti ideja velike Srbije za čije je ostvarenje trebalo etnički očistiti određene dijelove susjednih država (Republika Hrvatska i Bosna i Hercegovina), utvrdio kako 'Memorandum SANU' nema nikakav formalni status te „kako se niti u kojem slučaju ne bavi uništenjem Hrvata"⁴¹. Istovremeno, pokušavajući utvrditi cilj koji su JNA i "srpske snage" htjele ostvariti počinjenjem čina iz članka II Konvencije, Sud je primijetio da je MKSJ kao politički cilj Republike Srpske Krajine i Republike Srbije, utvrdio "ujedinjenje srpskih područja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini sa Srbijom radi uspostave jedinstvenog etnički homogenog srpskog teritorija". U tom je kontekstu Sud potvrdio odluke raspravnih vijeća MKSJ u slučajevima Martić i Babić ("uspostava etnički homogene srpske države putem masovnih i sustavnih oružanih napada na Hrvate i drugo nesrpsko stanovništvo") te se suglasio s procjenom kako navedeni čini nisu poduzeti s ciljem uništenja Hrvata, već s ciljem njihovog trajnog protjerivanja radi stvaranja etnički homogene srpske države. Sud je na temelju presuda MKSJ ("utvrđeno etničko čišćenje, uz nepostojanje optužnica za genocid, utvrđene deportacije Hrvata u Republiku Srbiju i na područja u Republici Hrvatskoj pod hrvatskim nadzorom, utvrđenja o preživjelim ratnim zarobljenicima i

³⁹Galli T., Analiza presude međunarodnog suda u sporu o primjeni konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida između Republike Hrvatske i Republike Srbije, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, Vol. VII No. 1, 2016, str.22.

⁴⁰ The Application, op.cit.(bilj 30), str. 127.-128.

⁴¹ Citirano prema: *Ibid*, str. 420.

njihovom slanju u logore u Srbiji"), procjene omjera broja ugroženih u odnosu na broj ubijenih Hrvata te podataka o preživjelima iz srbijanskih logora, također zaključio o nepostojanju genocidne namjere.⁴² Drugim riječima, Sud je na temelju "nedovoljno ubijenih osoba" i k tome što pred MKSJ-om nije nijedna osoba optužena za genocid nad hrvatskim stanovništvom 90-ih, donio zaključak o nepostojanju genocidne namjere. U skladu s gore navedenim, Republika Hrvatska nije uspjela dokazati navode iz tužbe te je ona odbijena u cijelosti. Sud nakon odbijanja hrvatske tužbe, nije bio obvezan odlučiti o odgovornosti Srbije za genocida, njegovog sprječavanja i o drugim pitanjima (pripisivost i sukcesija).

Nakon što je odbio hrvatsku tužbu, Sud se upušta u raspravu o meritumu protutužbe. Prema meritumu protutužbe, Sud utvrđuje postojanje *actus reus* po članku II. stavak a) (ubijanje članova skupine) i b) (nanošenje teške tjelesne ozljede ili duševne boli članovima skupine) Konvencije počinjenih nad srpskim stanovništvom odnosno izbjeglicama tijekom i nakon "Oluje" te da su izvedene od strane hrvatskih snaga. U ovom dijelu je važno naglasiti i presudu MKSJ u slučaju Gotovina *et al.*, prema kojoj Sud prihvaća samo dokaze vezane za ubojstva srpskog stanovništva nakon "Oluje" odnosno sveukupno 43 osobe. Naime, Sud se nije osvrnuo na broj žrtava koje je naglasio u presudi Gotovina *et al.*, koji je znatno manji od broja žrtava u Domovinskom ratu koje su uzete u obzir prilikom razmatranja genocidne namjere te ocijenjene kao "nedovoljan broj ubijenih" za dokazivanje genocidne namjere. To je bio još jedan od pokazatelja nespremnosti Suda za ozbiljno razmatranje primjene dopunskih kriterija za posredno utvrđivanje genocidne namjere u hrvatskoj tužbi. U pogledu stavka c) i d) članka II. Konvencije, nije utvrđen *actus reus*.

⁴² Ibid, str.183.-186.

5. ZAKLJUČAK

*"Godine prolaze, sve polako blijedi, a o nezapamćenim stradanjima na pragu 21. stoljeća u Europi se sve manje govori. Pri tome nije najvažnija činjenica što su počinitelji zločina u golemoj većini Srbi, a žrtve Hrvati i Bošnjaci, već da se zločin zaista dogodio, da su i zločinci i većina žrtava još živi, a pravda nije zadovoljena. Dodajmo i to da žive žrtve traže pravdu i za one koji ne mogu svjedočiti"*⁴³

Na samom kraju, osim gore navedenog citata, se nema puno toga za reći. Svake minute koja prolazi se sve manje govori o prošlim događanjima koje su se dogodile. Neka. I treba se okrenuti budućnosti, ali kakvoj? Kada nije u pitanju Hrvatska ili Bosna i Hercegovina, u fokus se stavlja Ukrajina, Palestina i druge zemlje koje vape za zaštitom i pomoći koju međunarodno pravo obećava, a ne ispunjava, kao što su Hrvatska i Bosna i Hercegovina vatile. U 21. stoljeću još uvijek, nažalost, ne možemo osigurati mir i klasificirati nešto što je još krajem 20. stoljeća trebalo reći glasno i jasno "To je genocid – zločin nad zločinima!" Ovaj rad je samo pokazatelj nespremnosti Suda za adekvatnim pristupanjem tužbama koje su u njemu obrađene, stavlja naglasak na važnost sjećanja događaja koji su se zbili krajem 20. stoljeća i na potrebu za dubljim istraživanjem svih aspekata tih teških povijesnih događaja.

⁴³ Rehak D., Putevima pakla kroz srpske koncentracijske logore u u 21.stoljeću, Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora, 2000., str. 3.

6. LITERATURA:

1. The Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgement, 26 February 2007.
2. The Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia), Judgment, 3 February 2015.
3. Šeparović Z., Hrvatska tužba , Hrvatsko Žrtvoslovno društvo , 2014.
4. Rehak D., Putevima pakla kroz srpske koncentracijske logore u u 21.stoljeću , Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora, 2000.
5. Fabijanić Gagro, S., Škorić, M., Zločin genocida u praksi međunarodnih ad hoc kaznenih tribunala, Zbornik PFZ, sv. 58, br. 6, 2008.
6. Klenović Z., Genocid u Srebrenici, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji, 2018.
7. Kusanić M., Međunarodni zločin genocida i odgovornost država za međunarodno protupravne čine, 2024.
8. Galli, T., Analiza presude Međunarodnog suda u sporu o primjeni Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida između Republike Hrvatske i Republike Srbije, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, sv. 7, br. 1, 2016.
9. Munivrana Vajda, M., Etničko čišćenje kao oblik genocida? Hrvatsko zakonodavstvo i praksa u svjetlu međunarodnih izvora, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2011.
10. Degan V.Đ, Zločin genocida pred Međunarodnim sudom u Haagu, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2016.g
11. Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 8/2023.
12. <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2024/5/23/un-usvojena-rezolucija-o-genocidu-u-srebrenici>

13. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia) - Preliminary objections of the Federal Republic of Yugoslavia

14. <https://mpudt.gov.hr/vijesti/tuzba-republike-hrvatske-protiv-republike-srbije-zbog-povrede-odredbi-konvencije-o-sprecavanju-i-kaznjavanju-zlocina-genocida-pregled-dogadjaja/8077?lang=hr>

15. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia) - Counter-claim of Serbia